



## Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas

Platinimas: visuotinis  
2019 m. rugsėjo 24 d.

Originalo kalba: anglų

*Autentiškas vertimas*  
*Vyriausybės kanceliarijos*  
*Administravimo departamentas*  
2020 03 05

### Žmogaus teisių komitetas

#### Žmogaus teisių komiteto išvada, pateikta pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 4 dalį dėl pranešimo Nr. 2716/2016\*, \*\*, \*\*\*

<i>Pateikė:</i>	Eglė Kusaitė (atstovaujama teisinės atstovės Erikos Leonaitės, anksčiau – Jūratės Guzevičiūtės iš Žmogaus teisių stebėjimo instituto)
<i>Galima auka:</i>	Autorė
<i>Valstybė, Pakto šalis:</i>	Lietuva
<i>Pranešimo pateikimo data:</i>	2015 m. spalio 30 d. (pirminis pateikimas)
<i>Nuorodos į dokumentus:</i>	Sprendimas, priimtas pagal Komiteto darbo reglamento 97 (dabar 92) taisyklę ir perduotas valstybei, Pakto šaliai, 2016 m. sausio 8 d. (nepateikiamas dokumento forma)
<i>Išvados priėmimo data:</i>	2019 m. liepos 24 d.
<i>Dalykas:</i>	Saviraiškos laisvės apribojimų apimtis; įstatymai dėl šmeižto
<i>Procesiniai klausimai:</i>	Piktnaudžiavimas pranešimo pateikimo teise, aukos statusas, tas pats klausimas
<i>Materialinis klausimas:</i>	Nuomonės ir saviraiškos laisvė
<i>Pakto straipsnis:</i>	19 straipsnio 2 dalis
<i>Fakultatyvaus protokolo straipsniai:</i>	1, 2, 3 straipsniai ir 5 straipsnio 2 dalies a punktas

1. Autorė – Eglė Kusaitė, gimusi 1989 m. Ji teigia, kad Valstybė, Pakto šalis, pažeidė jos teises pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį. 1992 m. vasario 20 d. Lietuvai įsigaliojo Fakultatyvus protokolas. Autorei atstovauja jos atstovė.

\* Priimta Komiteto 126-ojoje sesijoje (2019 m. liepos 1–26 d.).

\*\* Nagrinėjant pranešimą dalyvavo šie Komiteto nariai: Tania María Abdo Rocholl, Yadh Ben Achour, Ilze Brands Kehris, Arif Bulkan, Ahmed Amin Fathalla, Shuichi Furuya, Christof Heyns, Bamariam Koita, Duncan Laki Muhumuza, Photini Pazartzis, Hernán Quezada Cabrera, Vasilka Sancin, José Manuel Santos Pais, Yuval Shany, Héléne Tigroudja, Andreas Zimmermann ir Gentian Zyberi. Pagal Komiteto darbo tvarkos taisyklių 108 straipsnį Marcia V. J. Kran nedalyvavo nagrinėjant šį pranešimą.

\*\*\* Prie šios išvados pridedama atskiroji Komiteto narių Jose Manuel Santos Pais ir Yadh Ben Achour nuomonė.



### Autorės pateikti faktai

2.1 2009–2013 m. autorei Lietuvoje iškeltos trys baudžiamosios bylos dėl kaltinimų terorizmu. 2011 m. kovo 24 d., vykstant teismo posėdžiui vienoje iš šių bylų, prokuroras M. D. Vilniaus apygardos teismo paprašė skirti autorei suėmimą. Per teismo posėdžio pertrauką autorė davė interviu televizijos reporteriui ir pakomentavo savo požiūrį į tuometinį prokurorą, atsakingą už jos baudžiamąją bylą: „Nesąmonė, nesąmonių valstybė, prokuroras, mano manymu, yra <...> daro nusikaltimus <...>, kaip jie gali žudyti žmones, tegu pasižiūri, ką jie daro su mano teta, artimaisiais <...> J. L. ir M. D. yra nusikaltėliai.“

2.2 2011 m. kovo 29 d. prokuroras J. L. paprašė Vilniaus apygardos prokuratūros pradėti prieš autorę ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 290 straipsnį. Straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už savo pareigas einančio valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimą.

2.3 2012 m. balandžio 10 d. Vilniaus apygardos teismas pripažino autorę kalta dėl minėtų kaltinimų ir paskyrė 1 300 litų (apie 380 eurų) baudą. 2012 m. birželio 28 d. Vilniaus apygardos teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. 2013 m. sausio 22 d. kasaciniame procese Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė autorės skundą.

2.4 Autorė pateikė skundą Europos Žmogaus Teisių Teismui. Šis, teisėjaujant vienam teisėjui, paskelbė jį nepriimtiniu 2013 m. spalio 31 d.

### Skundas

3.1 Autorė teigia, kad jos nuteisimas už prokurorų, atsakingų už pradėtą prieš ją baudžiamąjį procesą, kritiką, pažeidė jos teisę į saviraiškos laisvę pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį.

3.2 Autorės teigimu, Baudžiamojo kodekso 290 straipsnis taikomas tik valstybės tarnautojams ar viešojo administravimo funkcijas atliekantiems asmenims, o prokurorai pagal šalies įstatymus neturėtų būti laikomi valstybės tarnautojais<sup>1</sup>. Todėl autorė teigia, kad šalies teismai 290 straipsnį aiškino pernelyg plačiai ir taip pažeidė standartą, pagal kurį įstatymas turi būti pakankamai tikslus ir iš anksto numatomas. Įstatyme nenumatytas kišimasis į jos teises.

3.3 Be to, autorė teigia, kad 290 straipsnyje įtvirtinto saviraiškos laisvės apribojimo tikslas – apsaugoti valstybės tarnautojų ar viešojo administravimo funkcijas atliekančių asmenų veiklą<sup>2</sup>. Ji tvirtina, kad šis tikslas nesuderinamas su jokiais teisėtai tikslais, išvardytais Pakto 19 straipsnio 3 dalyje. Autorė pabrėžia, kad sąvoka „viešoji tvarka“, kaip leistinas saviraiškos laisvės ribojimo pagrindas, neturi būti aiškinama plačiai ir kad valstybės pareigūnų veiklos apsauga nepatenka į viešosios tvarkos kategoriją. Ji taip pat nesutinka su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išvada, kad 290 straipsniu siekiama, be kita ko, apsaugoti valstybės tarnautojų garbę ir orumą. Autorė teigia, kad apsaugoti asmens orumą ir garbę iš tikrųjų siekiama Baudžiamojo kodekso 155 straipsniu, o norint iškelti baudžiamąją bylą pagal 155 straipsnį nukentėjusysis turi pateikti skundą (privatus kaltinimas). Tačiau baudžiamosios bylos iškėlimas pagal 290 straipsnį, taikytą jos atveju, nepriklauso nuo aiškios nukentėjusiojo valios patraukti kaltininką baudžiamojon atsakomybėn. Net jei taip būtų, autorė pažymi, kad prokuroras M. D. pareiškė, jog nesijautė įžeistas jos komentarų. Dėl šių priežasčių taip pat negalima sutikti su tuo, kad jos nuteisimas buvo pateisinamas būtinybe apsaugoti prokuroro garbę ir orumą.

3.4 Autorė nesutinka, kad jos nuteisimą galima pateisinti, ir teigia, jog pagal Komiteto 34-ąjį bendrąjį komentarą (2011) dėl nuomonės ir saviraiškos laisvės saviraiškos laisvės ribojimas turi atitikti griežčiausius būtinumo ir proporcingumo kriterijus. Jos teigimu, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 290 straipsnis neatitinka būtinumo reikalavimo, nes, priešingai nei suformuota Komiteto ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje,

<sup>1</sup> Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 5 dalies 2 punkte aiškiai nurodoma, kad straipsnis netaikomas prokurorams. Prokurorų veikla reglamentuojama atskiru, t. y. Prokuratūros įstatymu.

<sup>2</sup> Minėtos nuostatos tikslas nurodytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XLI skyriaus antraštinėje dalyje.

garantuoja didesnę valstybės tarnautojų ar viešojo administravimo funkcijas atliekančių asmenų apsaugą, palyginti su kitais asmenimis<sup>3</sup>. Autorė primena, kad pagal 290 straipsnį už valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimą baudžiama laisvės atėmimu iki dvejų metų, o už įžeidimą pagal 155 straipsnį baudžiama daugiausia vienerių metų laisvės atėmimu. Tai sukelia dar daugiau problemų, nes leistinos kritikos ribos turėtų būti platesnės, jei tariamai šmeižikiškos pastabos susijusios tik su asmens veiksmais viešojoje srityje, o ne asmeniniame gyvenime. Autorė teigia kritikavusi tik baudžiamojo persekiojimo strategiją, kuria, jos nuomone, buvo siekiama padaryti jai spaudimą baudžiamojoje byloje, kurioje ji kaltinama terorizmu.

3.5 Autorė taip pat priduria, kad ginčijamus žodžius ji ištarė iškart po to, kai išgirdo prokuroro prašymą skirti jai suėmimą. Ji primena, jog tarptautinės organizacijos keletą kartų buvo išreiškusios poziciją, kad kalinimo sąlygos Lietuvoje yra nežmoniškos ir žeminančios. Kadangi ji jau anksčiau buvo ilgą laiką kalinama, paprasčiausia mintis, kad vėl gali būti pritaikyta ta pati kardomoji priemonė, sukėlė jai didelę įtampą, paskatinusią pareikšti nagrinėjamą teiginį. Šiuo atžvilgiu autorė atkreipia dėmesį į prokuroro M. D. pareiškimą, kad jis nesijautė įžeistas jos komentaro. Nepaisant to, net jei jos teiginį būtų galima laikyti provokuojančiu, remiantis Komiteto 34-uju bendruoju komentaru, saviraiškos laisvė taip pat suteikia apsaugą nuo komentarų, kurie tam tikru mastu yra perdėti ar provokuojantys.

3.6 Dėl proporcingumo reikalavimo autorė priduria, kad jai paskirtos nuobaudos griežtumas neatitiko nusikaltimo sunkumo ir tariamai prokurorams padarytos žalos, todėl nuobaudos skyrimas buvo neproporcingas. Autorė teigia, kad tai, jog jai buvo paskirta sumokėti baudą, nepalengvino baudžiamosios sankcijos poveikio. Sumokėjus baudą, apkaltinamasis nuosprendis galioja dar trejus metus, o žyma apie jį bus įtraukta į jos teistumo istoriją ir apribos jos galimybes darbo rinkoje.

3.7 Autorė daro išvadą, kad šalies teismai nepateikė tinkamų ir pakankamų priežasčių apriboti jos teisę į saviraiškos laisvę ir kad tai buvo neproporcinga ir nereikalinga. Autorė teigia, kad Valstybė, Pakto šalis, pažeidė jos teisę pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį.

#### **Valstybės, Pakto šalies, pastabos dėl priimtimumo<sup>4</sup>**

4.1 2016 m. kovo 8 d. verbaline nota Valstybė, Pakto šalis, paprašė Komiteto paskelbti pranešimą nepriimtiniu dėl aukos statuso nebuvimo, dėl to, kad pranešimas yra nepakankamai pagrįstas ir dėl piktnaudžiavimo teise pateikti pranešimą pagal Pakto fakultatyvaus protokolo 1, 2 ir 3 straipsnius.

4.2 Dėl bylos faktų Valstybė, Pakto šalis, tvirtina, kad autorei iškelta baudžiamoji byla dėl kaltinimų teroro akto rengimu, kurios metu autorė pateikė ginčijamą komentarą, buvo plačiai stebima visuomenės. Nagrinėjamas interviu buvo transliuojamas didžiausiais to meto komerciniais televizijos kanalais. Valstybė, Pakto šalis, taip pat teigia, kad, nors 2016 m. sausio 12 d. galutiniu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimu autorė buvo išteisinta dėl šių kaltinimų, reikia paminėti, jog 2011 m. vasario 20 d. sprendimu autorė, be apkaltinamojo nuosprendžio, skundžiamo šiame pranešime, buvo nuteista ir už nusikalstamas veikas, numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 145 (grasinimas nužudyti ar sukelti asmeniui sunkius sveikatos sužalojimus arba asmens terorizavimas) ir 290 (valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas) straipsniuose. Nustatyta, kad autorė prokurorui J. L. buvo išsiuntusi keletą žinučių, kuriose grasino jam kūno sužalojimais. 2013 m. gegužės 8 d. autorė taip pat pripažinta kalta dėl to, kad pateikė melagingą informaciją apie nusikaltimus, kuriuos pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 236 straipsnį tariamai padarė keli valstybės pareigūnai, įskaitant prokurorą J. L.

<sup>3</sup> Autorė, be kita ko, remiasi šiomis bylomis: *Bodrožić prieš Serbiją ir Juodkalniją* (CCPR/C/85/D/1180/2003), 7.2 punktą, ir 1986 m. liepos 8 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimu *Lingens prieš Austriją* (peticijos Nr. 9815/82), 42 punktą; 2008 m. spalio 14 d. sprendimu *Dyundin prieš Rusiją* (peticijos Nr. 37406/03), 26 punktą; 2001 m. kovo 29 d. sprendimu *Thoma prieš Liuksemburgą* (peticijos Nr. 38432/97), 47 punktą; 2002 m. kovo 21 d. sprendimu *Nikula prieš Suomiją* (peticijos Nr. 31611/96), 48 punktą.

<sup>4</sup> Valstybė, Pakto šalis, pateikė savo pastabas dėl pranešimo priimtimumo, tačiau kai kurie jos argumentai glaudžiai susiję su bylos esme.

4.3 Dėl pareiškimo nepriimtumo dėl tariamo aukos statuso nebuvimo Valstybė, Pakto šalis, teigia, kad autorė, užuot ginčijusi jos nuteisimą kaip neproporcingą, ginčija atitinkamos baudžiamosios nuostatos suderinamumą su Paktu<sup>5</sup>. Taigi skundą reikėtų laikyti *actio popularis* ir atmesti pagal Fakultatyvaus protokolo 1 straipsnį. Šiuo atžvilgiu, remdamasi nusistovėjusia vidaus teismų praktika ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaru, Valstybė, Pakto šalis, teigia, kad 290 straipsnis apima visus viešąsias funkcijas atliekančius asmenis, įskaitant prokurorus, bet išskyrus tam tikras asmenų grupes, kurioms taikoma apsauga pagal atskirus Baudžiamojo kodekso straipsnius<sup>6</sup>. Valstybė, Pakto šalis, pažymi, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo autorės argumentą šiuo klausimu ir nustatė, kad minėta nuostata turi būti aiškinama ne atskirai, o atsižvelgiant į įstatymų leidėjo ketinimus, visą teisinę sistemą, taip pat Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją<sup>7</sup>. Be to, prokurorų neįtraukus į straipsnio taikymo sritį, asmenys, atliekantys viešąsias funkcijas, liktų neapsaugoti nuo šmeižikiškų pareiškimų. Taigi ribojimas buvo nustatytas įstatymu, kuris buvo aiškus ir numatomas.

4.4 Dėl klausimo, ar ribojimas atitiko teisėto tikslo reikalavimą, ir nagrinėdama autorės argumentus dėl tariamos dichotomijos tarp nusikalstamos veikos „įžeidimas“ pagal 155 straipsnį ir „valstybės tarnautojo įžeidimas“ pagal 290 straipsnį, Valstybė, Pakto šalis, pažymi, kad pastaroji nusikalstama veika yra nepriklausoma, numatyta Baudžiamajame kodekse. Vienas iš minėtų nusikaltimų skirtumų yra tai, kad „įžeidimo“ atveju įstatymu siekiama apsaugoti asmens garbę ir orumą, o „valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimo“ atveju įstatymo tikslas yra apsaugoti konkrečią asmenų, atliekančių savo funkcijas, grupę. Kalbant apie šią nepriklausomą nusikalstamą veiką, įstatymu pirmiausia siekiama palaikyti viešąją tvarką, o ne užkirsti kelią galimai padaromai žalai asmeniui. Tai tėra papildomas minėtos nuostatos tikslas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje aiškiai nurodyta, kad šio straipsnio tikslas – sudaryti valstybės tarnautojams ar viešosios administracijos funkcijas atliekantiems asmenims sąlygas atlikti savo pareigas ir užtikrinti jų įprastų funkcijų atlikimą. Valstybė, Pakto šalis, mano, kad saviraiškos laisvės ribojimas minėtais pagrindais patenka į leistinų apribojimų, ypač viešosios tvarkos apsaugos, kategoriją pagal Pakto 19 straipsnio 3 dalį.

4.5 Dėl proporcingumo klausimo Valstybė, Pakto šalis, tvirtina, kad autorė nepakankamai pagrindė savo teiginius, todėl jos pranešimą reikėtų paskelbti nepriimtiniu pagal Fakultatyvaus protokolo 2 straipsnį. Valstybė, Pakto šalis, teigia, kad vidaus teismai išsamiai išanalizavo bylos aplinkybes ir kai kurių autorės pareiškimo dalių net neįtraukė į vertinimą, nes jos buvo neaiškios arba neįžeidžiančios, todėl negalėjo būti laikomos nusikaltimo, numatyto Baudžiamojo kodekso 290 straipsnyje, požymiais. Be to, vidaus teismai, nors ir pripažįsta išraiškos formų svarbą skatinant viešąsias diskusijas apie visuomenės veikėjus ir viešąsias įstaigas, nusprendė, kad autorės teiginiai neprisidėjo prie viešų diskusijų, o įžeisti prokurorai negalėjo būti laikomi viešaisiais asmenimis ar politikais. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuo klausimu pažymėjo, kad vieša kritika gali ir turėtų būti reiškiamą nevarojant kraštutinių, įžeidžiančių žodžių, neprisidedančių prie viešosios diskusijos plėtos ir keliančių grėsmę sklandžiam pareigūnų darbui, jų garbei ir orumui. Šiuo atžvilgiu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad autorė nuteista ne už tai, kad kritikavo prokurorus, o už tai, kad kritiką išreiškė įžeidžiančiu būdu.

4.6 Valstybė, Pakto šalis, taip pat laikosi pozicijos, kad teismai išnagrinėjo visą bylą ir tinkamai įvertino sunkinančias ir lengvinančias aplinkybes. Atitinkamai teismai atkreipė dėmesį į tai, kad interviu, per kurį autorė pateikė savo komentarą, buvo plačiai transliuojamas per televiziją ir pasiekė labai daug žmonių. Teismai nusprendė, kad autorės teiginiai buvo neteisingi. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje taip pat teigiama, kad numanomi procesiniai pažeidimai, kaltinimų ir bausmių rimtumas ir bylos sudėtingumas negali

<sup>5</sup> Šiuo argumentu Valstybė, Pakto šalis, visų pirma ginčija autorės teiginį, kad įstatymas nėra tikslus ir aiškiai numatomas atsižvelgiant į jo taikymo sritį, kurią vidaus teismai aiškino per plačiai.

<sup>6</sup> Pavyzdžiui, žr. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 232 straipsnį dėl teismo ar teisėjo įžeidimo.

<sup>7</sup> 2003 m. kovo 11 d. sprendimo *Lesnik prieš Slovakiją* (peticijos Nr. 35640/97) 54 punkte Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė: „Prokurorai yra valstybės tarnautojai, kurių užduotis – prisidėti prie tinkamo teisingumo vykdymo. Šiuo atžvilgiu jie yra teismų sistemos dalis plačiaja šios sąvokos prasme. Visuotinis interesas – kad jie, kaip ir teismo pareigūnai, turėtų visuomenės pasitikėjimą. Todėl valstybei gali tekti saugoti juos nuo nepagrįstų kaltinimų.“

pateisinti to, kad kaltinamasis įžeidžia valstybės pareigūnus, atsakingus už jo ar jos baudžiamąją bylą. Nepaisant to, vidaus teismai tinkamai atsižvelgė į tai, kad autorė, reikšdama ginčijamą komentarą, buvo veikiamą didelės įtampos<sup>8</sup>. Valstybė, Pakto šalis, taip pat primena, kad bauda buvo švelniausia sankcija už šio tipo nusikalstamą veiką, o jos suma (apie 377 EUR) artima minimaliai įstatyme numatyta baudos sumai. Be to, Valstybė, Pakto šalis, pažymi, kad autorės teiginys dėl ilgalaikių jos teistumo padarinių yra neaiškus, nes ji nenurodė profesijų, kuriomis negali užsiimti, ir ar tik teistumas neleidžia jai užsiimti tam tikra veikla. Be to, priešingai autorės tvirtinimui, jos teistumas išnyks praėjus trejiems metams nuo nuteisimo.

4.7 Todėl Valstybė, Pakto šalis, laikosi nuomonės, kad vidaus teismai nuodugnai išanalizavo svarbius bylos veiksnius, ir priduria, jog Komitetas neturėtų veikti kaip „ketvirtosios instancijos teismas“ ir tikrinti vidaus teismų vertinimą. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta pirmiau, Valstybė, Pakto šalis, daro išvadą, kad autorei pritaikyta sankcija buvo būtina demokratinėje visuomenėje ir proporcinga siekiamam tikslui. Todėl Valstybė, Pakto šalis, mano, kad skundas turėtų būti laikomas nepriimtinu dėl nepakankamo pagrindo.

4.8 Galiausiai Valstybė, Pakto šalis, teigia, kad autorė suklaidino Komitetą: a) melagingai teigdama, kad šalies teismai išplėtė įstatymo, pagal kurį ji patraukta baudžiamojon atsakomybėn, aiškinimą; b) nurodydama, kad įstatymo tikslas buvo apsaugoti prokurorų garbę ir orumą, nors tai neatitinka leistinių saviraiškos laisvės ribojimo pagrindų; c) nurodydama Europos Žmogaus Teisių Teismo bylas, kurios nėra aktualios jos bylai dėl skirtingų faktinių ir teisinių aplinkybių. Taigi Valstybė, Pakto šalis, laikosi nuomonės, kad skundas turėtų būti pripažintas nepriimtinu dėl piktnaudžiavimo pranešimo pateikimo teise pagal Fakultatyvaus protokolo 3 straipsnį.

4.9 Vėlesnėje 2016 m. liepos 7 d. verbalinėje notoje Valstybė, Pakto šalis, pakartojo savo poziciją, kad Komitetui įteiktas pranešimas turėtų būti laikomas nepriimtinu pagal Fakultatyvaus protokolo 1, 2 ir 3 straipsnius. Be to, Valstybė, Pakto šalis, nurodė, kad, jei Komitetas nuspręstų nagrinėti pranešimą iš esmės, jis turėtų atsižvelgti į 2016 m. kovo 8 d. Valstybės, Pakto šalies, pastabas dėl autorės teiginių priimtimumo ir esmės ir nustatyti, kad Pakto 19 straipsnio 2 dalis nebuvo pažeista dėl priešasčių, nurodytų pastabose.

#### **Autorės atsikirtimai į Valstybės, Pakto šalies, pastabas dėl priimtimumo**

5.1 2016 m. rugpjūčio 10 d. laišku autorė atsakė į Valstybės, Pakto šalies, pastabas. Kalbėdama apie Valstybės, Pakto šalies, argumentus pagal Fakultatyvaus protokolo 1 straipsnį, autorė pažymi, kad apkaltinamasis nuosprendis dėl jos komentarų, kuriais kritikuojami prokurorai, neabejotinai paveikė jos teises, garantuojamas Pakto 19 straipsnio. Ji tvirtina, kad nori ginčyti ne patį įstatymą *in abstracto*, o tai, kaip jis šioje byloje buvo taikomas jos nenaudai. Autorė teigia turinti aukos statusą Komiteto nagrinėjamoje byloje.

5.2 Dėl Valstybės, Pakto šalies, argumento, kad autorės pranešimas nėra pakankamai pagrįstas, nes byla buvo nuodugnai išnagrinėta šalies teismuose, autorė teigia, jog vien faktas, kad jos byla nagrinėjo trys teismai trijose instancijose, pagrindžia jos teiginius ir tai, kad ji išnaudojo vidaus teisinės gynybos priemones. Valstybė, Pakto šalis, negali teigti, jog tai, kad jos skundą nagrinėjo vidaus teismai, yra pagrindas laikyti jį nepriimtinu. Kalbėdama apie Valstybės, Pakto šalies, argumentus dėl saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumo, autorė teigia, jog šiuose argumentuose neatsižvelgiama į tai, kad jos pagrindinis skundas Komitetui yra ne dėl jai paskirtos sankcijos rimtumo, o dėl to, kad jai buvo iškelta baudžiamoji byla už viešai išreikštą kritiką.

5.3 Galiausiai autorė pažymi, jog tai, kad jos argumentai ir įstatymų aiškinimas skiriasi nuo Valstybės, Pakto šalies, aiškinimų, neturėtų būti laikoma bandymu suklaidinti Komitetą, bet tai veikiausiai yra neatsiejama ginčo sprendimo nešališkame teisme dalis. Tai negali būti laikoma piktnaudžiavimu pranešimo pateikimo teise.

<sup>8</sup> Valstybė, Pakto šalis, taip pat pažymi, kad šalies teismai tinkamai įvertino autorės patirtą įtampą, nors Lietuvos apeliacinis teismas galiausiai atmetė prokuroro prašymą sulaukyti autorę, o tai taip pat rodo, kad ne prokurorai, o teismai sprendžia dėl suėmimo būtinybės. Taigi autorės baimė, kurią ji minėjo savo dokumentuose, nebuvo pagrįsta.

5.4 2017 m. balandžio 18 d. autorė pakartojo savo teiginį, jog nuteisimas dėl žodinio prokurorų įžeidimo buvo jos saviraiškos laisvės apribojimas pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį, o tai neatitinka 19 straipsnio 3 dalies reikalavimų ir todėl minėtas ribojimas negali būti pateisinamas. Be to, ji informavo Komitetą, kad tiek nusikalstama veika „įžeidimas“ pagal 155 straipsnį, tiek „valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas“ pagal 290 straipsnį Lietuvoje buvo dekriminalizuotos, o tai taip pat rodo, kad baudžiamoji byla, kurioje ji nuteista aktualiu metu, nebuvo būtina ir proporcinga.

### **Valstybės, Pakto šalies, papildomos pastabos**

6.1 2017 m. gegužės 19 d. verbaline nota Valstybė, Pakto šalis, pakartojo savo poziciją, kad Komitetas pranešimą turėtų pripažinti nepriimtiniu dėl aukos statuso nebuvimo, pranešimo nepagrįstumo ir piktnaudžiavimo pranešimo pateikimo teise. Dėl tuo metu nusikalstamo autorės elgesio ir kitų veikų dekriminalizavimo Valstybė, Pakto šalis, teigia, kad nuostatos, susijusios su viešąsias funkcijas atliekančių asmenų įžeidimu, buvo įtvirtintos tiek Baudžiamajame kodekse, tiek Administracinių teisės pažeidimų kodekse. Siekdamas suderinti šias nuostatas ir patenkinti *ne bis in idem* principo reikalavimus, įstatymų leidėjas nusprendė abi nuostatas panaikinti ir sukurti vieną, unifikuotą nuostatą pagal Administracinių nusižengimų kodekso 507 straipsnį.

6.2 Galiausiai Valstybė, Pakto šalis, primena, kad autorės byla nesusijusi su saviraiškos laisvės ir žiniasklaidos santykiu, ir taip pat pakartoja, kad autorės teiginių nereikėtų laikyti informacija ar idėjomis apie visuomenės ar politines problemas ir kad prokurorai autorės byloje nebuvo garsūs visuomenės ir politiniai veikėjai. Todėl Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai, kuriuose nagrinėjami panašūs klausimai ir kuriais remiasi autorė, norėdama parodyti, kad jos komentarai turėtų būti labiau apsaugoti remiantis teise į saviraiškos laisvę, nėra svarbūs nagrinėjant šį skundą.

### **Komiteto išnagrinėti klausimai ir procesas Komitete**

#### *Vertinimas dėl priimtimumo*

7.1 Prieš svarstydamas bet kokį pranešime pateiktą skundą, Komitetas, vadovaudamasis savo darbo reglamento 97 taisykle, privalo nuspręsti, ar pagal Pakto fakultatyvų protokolą pranešimas yra priimtinas.

7.2 Komitetas pažymi, kad autorė pateikė panašų skundą Europos Žmogaus Teisių Teismui, o šis 2012 m. spalio 31 d. paskelbė jį nepriimtiniu. Komitetas primena, kad sąvoka „tas pats klausimas“, kaip apibrėžta Fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies a punkte, turi būti suprantama kaip apimanti tą patį reikalavimą dėl to paties asmens kitoje tarptautinėje organizacijoje, o šioje dalyje nurodytas draudimas susijęs su tuo pačiu klausimu, kuris šiuo metu nagrinėjamas. Net jei šį pranešimą tas pats asmuo buvo pateikęs Europos Žmogaus Teisių Teismui, ši institucija sprendimą jau priėmė. Be to, Komitetas pažymi, kad Valstybė, Pakto šalis, nepadarė išlygos dėl 5 straipsnio 2 dalies a punkto, siekdama užkirsti Komitetui kelią nagrinėti pranešimus, kuriuos anksčiau vertino kita institucija. Taigi Komitetas įsitikino, kad tas pats klausimas nėra nagrinėjamas pagal kitą tarptautinio tyrimo ar ginčo sprendimo procedūrą Fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies a punkto tikslais.

7.3 Komitetas taip pat pažymi, kad vidaus teisinės gynybos priemonės išnaudotos, kaip reikalaujama Fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies b punkte.

7.4 Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės, Pakto šalies, argumentą, kad pranešimas negali būti priimtas dėl piktnaudžiavimo jo pateikimo teise, nes autorė sąmoningai pateikė klaidinančią informaciją apie vidaus teismų pateiktą išplėstinį įstatymo aiškinimą ir neteisėtus ginčijamo įstatymo tikslus. Be to, pasak Valstybės, Pakto šalies, autorė pasirinktinai pateikė nuorodas į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Autorė pažymi, kad jos argumentų ir įstatymų aiškinimo nereikėtų laikyti bandymu suklaidinti Komitetą. Tai veikiau yra neatsiejama ginčo sprendimo nešališkame teisme dalis. Komiteto nuomone, autorės pateikta informacija atspindi skirtingą įstatymo taikymo srities aiškinimą ir negali būti laikoma piktnaudžiavimu pareiškimo pateikimo teise.

7.5 Dėl Valstybės, Pakto šalies, argumento, kad autorė negalėjo įrodyti, jog ji yra nukentėjusioji Fakultatyvaus protokolo 1 straipsnio prasme, Komitetas primena, kad asmuo

negali teigti esąs auka Fakultatyvaus protokolo I straipsnio prasme, nebent jei jo teisės buvo faktiškai pažeistos; taip pat Komitetas pažymi, kad asmuo negali ginčyti įstatymų ar praktikos, kurie, jo manymu, teoriškai prieštarauja Paktui pateikdamas *actio popularis* pareiškimą. Vis dėlto, Komiteto nuomone, autorės argumentus dėl įstatymo tikslumo ir numatomumo reikėtų suprasti ne kaip bandymą abstrakčiai ginčyti įstatymą, o kaip bandymą skusti jo taikymą autorei, ypač nagrinėjant, ar tariamas ribojimas buvo numatytas įstatyme. Todėl Komitetas pažymi, jog autorė pakankamai pagrindė savo teiginius, kad juos būtų galima priimti pagal Pakto 19 straipsnį.

7.6 Dėl Valstybės, Pakto šalies, teiginių, jog skundas nebuvo pakankamai pagrįstas, Komitetas mano, kad jie glaudžiai susiję su bylos esme, todėl juos reikėtų analizuoti nagrinėjant bylą iš esmės. Atitinkamai Komitetas skelbia pranešimą priimtiniu ir toliau nagrinėja bylą iš esmės.

#### *Nagrinėjimas iš esmės*

8.1 Žmogaus teisių komitetas apsvarstė šį pranešimą atsižvelgdamas į visą informaciją, kurią jam pateikė šalys, kaip įtvirtinta Fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 1 dalyje.

8.2 Komitetas atkreipia dėmesį į autorės teiginį, jog ją baudžiamąja tvarka nuteisus už prokurorų, atsakingų už pradėtą prieš ją baudžiamąjį procesą, viešą kritiką buvo nepagrįstai apribota jos teisė į saviraiškos laisvę, saugoma pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį. Komitetas mano, kad autorę nuteisus iš tiesų buvo apribota jos teisė į saviraiškos laisvę, todėl reikia išnagrinėti, ar šiuo atveju autorės teisių apribojimas yra pateisinamas pagal kurį nors iš Pakto 19 straipsnio 3 dalyje nustatytų kriterijų.

8.3 Komitetas primena, kad Pakto 19 straipsnio 3 dalyje leidžiami tam tikri apribojimai tik įstatymuose numatytais atvejais ir tik jei tai būtina siekiant užtikrinti pagarbą kitų asmenų teisėms ir reputacijai arba apsaugoti šalies saugumą ar viešąją tvarką (*ordre public*), visuomenės sveikatą ar moralę. Komitetas remiasi 34-uju bendruoju komentaru, kuriame teigiama, kad šios laisvės būtinos visapusiškam asmens tobulėjimui ir reikalingos bet kuriai visuomenei. Jie sudaro kiekvienos laisvos ir demokratinės visuomenės pagrindą. Bet koks naudojimosi šiomis laisvėmis apribojimas turi atitikti griežtus būtinumo ir proporcingumo kriterijus. Apribojimai turi būti taikomi tik numatytiems tikslams ir turi būti tiesiogiai susiję su konkrečiu numatytu poreikiu. Komitetas primena, kad Valstybė, Pakto šalis, turi įrodyti, jog autorės teisių apribojimai pagal 19 straipsnį buvo būtini ir proporcingi<sup>9</sup>.

8.4 Kalbėdamas apie tai, ar pažeidimas numatytas įstatyme, Komitetas pažymi, kad šalys nesutaria dėl nacionalinės teisės aiškinimo, ypač dėl to, ar Baudžiamojo kodekso 290 straipsnis turėtų būti taikomas prokurorams, kaip valstybės tarnautojams, kuriems yra suteikiama apsauga nuo įžeidimo. Šiuo atžvilgiu Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės, Pakto šalies, argumentus, kad autorės teisės buvo ribojamos pagal tuo metu galiojusį Baudžiamojo kodekso 290 straipsnį ir kad jis buvo aiškinamas atsižvelgiant į Baudžiamojo kodekso komentarą<sup>10</sup>. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į Valstybės, Pakto šalies, argumentą, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nuodugnai ištyrė šį klausimą ir nustatė, kad, aiškinant įstatymą pagal autorę, valstybės prokurorai liktų neapsaugoti, o tai būtų nesuderinama su vidaus teismų, taip pat Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika<sup>11</sup> ir prieštarautų įstatymų leidėjo ketinimams.

8.5 Komitetas primena savo jurisprudenciją, pagal kurią Valstybės, Pakto šalies, atliktam vertinimui turėtų būti skiriama daug dėmesio ir paprastai Valstybių, Pakto šalių, organai turi peržiūrėti ir įvertinti faktus ir įrodymus, siekdami nustatyti, ar kyla tam tikra rizika, nebent galima įrodyti, kad Valstybės, Pakto šalies, atliktas vertinimas buvo akivaizdžiai savavališkas arba susijęs su akivaizdžia klaida ar teisingumo nepaisymu<sup>12</sup>. Negalima teigti, kad Lietuvos

<sup>9</sup> Žr., pavyzdžiui, sprendimo *Sudalenko ir Poplavny prieš Baltarusiją* (CCPR/C/122/D/2190/2012) 8.3 punktą.

<sup>10</sup> Pagal komentarą nuostata taikoma visiems viešojo administravimo funkcijas atliekantiems asmenims, išskyrus tam tikras asmenų grupes, kurioms taikoma apsauga pagal atskirus Baudžiamojo kodekso straipsnius.

<sup>11</sup> Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Lesnik prieš Slovakiją*.

<sup>12</sup> Žr. sprendimo *Z.H. prieš Australiją* (CCPR/C/107/D/1957/2010) 9.3 punktą.

Aukščiausiojo Teismo vertinimas buvo savavališkas ar prilygo teisingumo nepaisymui, nes nagrinėjama atveju buvo teisinis pagrindas riboti autorės teises, o minėtos teisinės nuostatos pareiškėjos byloje taikymas neviršijo to, ką buvo galima pagrįstai numatyti atsižvelgiant į aplinkybes. Todėl Komitetas mano, kad ribojimas buvo numatytas įstatymo, kaip apibrėžta Pakto 19 straipsnio 3 dalyje. Autorės argumentai, kad įstatymas dėl šmeižto yra baudžiamojo pobūdžio ir didesnės nei kitiems apsaugos valstybės tarnautojams nuo šmeižto suteikimas turėtų būti laikomas diskriminavimu, iš esmės susiję su klausimu, ar autorės teisių ribojimas, kylantis dėl atitinkamo įstatymo šioje byloje taikymo, buvo būtinas ir proporcingas.

8.6 Kalbėdama apie tai, ar nagrinėjama atveju ribojant autorės teises buvo siekiama teisėto tikslo, ji teigia, kad Valstybė, Pakto šalis, konkrečiai nepagrindė, kaip autorės komentaras galėtų pakenkti prokurorų veiklai siekiant vieno iš teisėtų tikslų, nurodytų Pakto 19 straipsnio 3 dalyje. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į autorės argumentą, kad 290 straipsniu negalėjo būti siekiama apsaugoti kitų asmenų garbę ir orumą, nes šis tikslas numatytas Baudžiamojo kodekso 155 straipsnyje, kuriame nagrinėjama atskira nusikalstama veika „įžeidimas“. Valstybė, Pakto šalis, ginčija šiuos teiginius. Ji teigia, kad šia nuostata siekiama suteikti valstybės tarnautojams galimybę atlikti savo pareigas, nors jų garbės ir orumo apsauga gali būti ir šalutinis tikslas, atsižvelgiant į leistinus apribojimus.

8.7 Komitetas pažymi, kad, siekiant užtikrinti tinkamą teisingumo vykdymą, teisės į saviraiškos laisvę apribojimai anksčiau buvo pripažinti tokiais, kuriais siekiama teisėtų tikslų, keliose bylose, kuriose buvo skundžiami apkaltinamieji nuosprendžiai dėl nepagarbos teismui<sup>13</sup>. Komitetas primena 34-ąjį bendrąjį komentarą, kurio 47 punkte jis nurodo:

Įstatymai dėl šmeižto turi būti rengiami atsargiai, siekiant, kad jie atitiktų [19 straipsnio] 3 dalį ir kad praktiškai jie neslopintų saviraiškos laisvės. Visi šie įstatymai, ypač baudžiamieji įstatymai dėl šmeižto, turėtų apimti tokias gynybos priemones kaip tiesos gynimas ir neturėtų būti taikomi toms išraiškos formoms, kurios dėl savo pobūdžio nėra patikrinamos. Bent jau nagrinėjant komentarus apie visuomenės veikėjus, reikėtų stengtis vengti skirti bausmes ar kitaip pripažinti neteisėtai neteisėtus pareiškimus, kurie publikuoti per klaidą, tačiau neturint pikto kėslių. Bet kokiu atveju, viešasis interesas kritikoje turėtų būti pripažįstamas gynybos priemone. Valstybės, Pakto šalys, turėtų vengti pernelyg griežtų baudžiamųjų priemonių ir nuobaudų.

Kartu Komitetas pripažįsta, kad prokurorai nėra prilyginami visuomenės veikėjams, todėl jiems kaip ir teisėsaugos pareigūnams, norint veiksmingai atlikti savo funkcijas, reikia visuomenės pasitikėjimo. Komitetas atsižvelgia į Valstybės, Pakto šalies, argumentą, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 290 straipsniu siekiama užtikrinti, jog būtų apsaugoti specialias funkcijas atliekantis prokurorai, o tai padeda išlaikyti visuomenės pasitikėjimą teisingumo vykdymu. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Komitetas mano, kad 290 straipsnis gali būti pateisinamas kaip skatinantis teisėtą viešosios tvarkos apsaugos tikslą.

8.8 Dėl priemonės proporcingumo Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad autorė ginčija įstatymo dėl šmeižto baudžiamąjį pobūdį remdamasi tuo, kad valstybės tarnautojams teikiama didesnė nei kitiems asmenims apsauga nuo šmeižto yra diskriminacinė. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į autorės teiginį, kad leistinos kritikos ribos turėtų būti platesnės, jei teiginys susijęs su asmens veiksmais viešojoje srityje, ir kad teisė į saviraiškos laisvę taip pat saugo komentarus, kurie yra iš dalies perdėti ar net provokuojantys. Be to, Komitetas pažymi autorės teiginį, kad reikšdama kritiką ji jautė didelę įtampą. Komitetas atkreipia dėmesį ir į autorės nuogastavimus dėl neigiamo jos baudžiamosios sankcijos poveikio.

8.9 Kita vertus, Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės, Pakto šalies, gynybos teiginius, kad vidaus teismai nuodugnai išanalizavo bylos aplinkybes ir padarė išvadą, jog poreikis saugoti viešąją tvarką, būtent prokurorų veiklą, prisidedančią prie tinkamo teisingumo įgyvendinimo, taip pat poreikis apsaugoti prokurorų teises ir reputaciją nusveria autorės interesus byloje. Komitetas taip pat pažymi Valstybės, Pakto šalies, argumentą, kad atlikdamos savo vertinimą vidaus valdžios institucijos atsižvelgė į tai, jog autorės teiginiai buvo transliuojami per televiziją, tad galėjo pasiekti neribotą skaičių žmonių ir taip padidino žalą, padarytą teisėms ir vertybėms, kurias buvo siekiama apsaugoti ginčijamu įstatymu.

<sup>13</sup> Žr., pavyzdžiui, sprendimą *Fernando prieš Šri Lanką* (CCPR/C/83/D/1189/2003).



Valdžios institucijos taip pat tinkamai atsižvelgė į tai, kad autorė negalėjo įrodyti savo teiginių teisingumo. Be to, Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės, Pakto šalies, argumentą, kad iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuosprendžio matyti, jog autorė nuteista ne už tai, kad išreiškė kritiką prokurorams, bet už tai, kad ją išreiškė įžeidžiamai. Galiausiai Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės, Pakto šalies, gynybos argumentus, kad, nors autorės komentaras jai užtraukė baudžiamąją atsakomybę pagal tuo metu galiojusius Lietuvos įstatymus, bausmė nebuvo baudžiamojo pobūdžio: paskirta bauda buvo artima minimaliai sumai, o autorės teistumas išnyks po trejų metų.

8.10 Vertindamas ribojimo šioje byloje būtinumą ir proporcingumą, Komitetas atidžiai išnagrinėjo abiejų šalių pateiktus argumentus. Komitetas supranta, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nuosprendžiu nuteisė autorę ne už tai, kad ji išreiškė kritiką prokurorams, o už tai, kad ją išreiškė įžeidžiamai. Vis dėlto Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad kai kurios autorės komentaro dalys net nebuvo įtrauktos į nacionalinių teismų vertinimą, nes buvo neaiškios arba neįžeidžiančios, kad pateikta tik sutrumpinta autorės žodžių versija ir kad nenurodytas joks kontekstas, todėl visas komentaras atrodo dviprasmiškas. Be to, Komitetas nėra tikras, ar tinkamai atsižvelgta į aplinkybę, kad autorės pareiškimai padaryti baudžiamojame byloje, kurioje priimtas sprendimas dėl rimtų autoriui pateiktų baudžiamųjų kaltinimų, ir kad autorė reagavo spontaniškai sužinojusi, jog jai bus paskirtas suėmimas. Byla sulaukė plataus visuomenės dėmesio ir galėjo turėti politinių aspektų, todėl kritikos, kuria prisidedama prie viešų diskusijų, ribos gali būti pagrįstai platesnės. Komitetas taip pat pažymi, kad, nors autoriui tik paskirta sumokėti baudą ir kad jos teistumas išnyks, prieš ją vis dėlto pradėtas baudžiamasis procesas dėl komentarų, kuriuos ji pateikė savo pačios baudžiamojame byloje. Be to, bauda autoriui gali būti pernelyg didelė našta, turint galvoje jos jauną amžių ir tuometinį nedarbą. Atlikdamas vertinimą, Komitetas primena 34-ąjį bendrąjį komentarą, kurio 47 punkte jis nurodo: „Valstybės, Pakto šalys, turėtų apsvarstyti galimybę dekriminalizuoti šmeižtą, o baudžiamasis įstatymas bet kuriuo atveju turėtų būti taikomas tik rimčiausiais atvejais; įkalinimas niekada nėra tinkama bausmė.“ Šiuo klausimu Komitetas pažymi, kad 2017 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 290 straipsnis buvo panaikintas, o naujojo Administracinių nusižengimų kodekso, taikomo panašioms atvejams, 507 straipsnyje numatytos tik administracinės, o ne baudžiamosios sankcijos. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Komitetas mano, jog šis konkretus atvejis negali būti laikomas „rimčiausiu atveju“, ir daro išvadą, kad autorės teisės buvo apribotos neproporcingai ir todėl šių apribojimų negalima pateisinti pagal Pakto 19 straipsnio 3 dalyje išdėstytus reikalavimus.

9. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Komitetas mano, jog Valstybė, Pakto šalis, nepateisino autoriui nustatyto apribojimo, ir daro išvadą, kad buvo pažeistos autorės teisės pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį.

10. Komitetas, vadovaudamasis Fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 4 dalimi, laikosi nuomonės, kad Valstybė, Pakto šalis, pažeidė autorės teises pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį.

11. Remiantis Pakto 2 straipsnio 3 dalies a punktu, Valstybė, Pakto šalis, privalo užtikrinti autoriui veiksmingą teisinę gynybos priemonę. Tuo tikslu ji turi visiškai atitaisyti padėtį asmenų, kurių Pakte įtvirtintos teisės buvo pažeistos. Todėl Valstybė, Pakto šalis, privalo, *inter alia*, imtis tinkamų priemonių, kad autoriui būtų sumokėta derama kompensacija už patirtus pažeidimus bei jos patirtas bylinėjimosi išlaidas. Valstybė, Pakto šalis, taip pat privalo imtis visų įmanomų priemonių, kad užkirstų kelią panašioms pažeidimams pasikartoti ateityje.

12. Kadangi tapdama Fakultatyvaus protokolo šalimi Valstybė, Pakto šalis, pripažino Komiteto kompetenciją nustatyti, ar Paktas pažeistas, ar ne, ir pagal Pakto 2 straipsnį Valstybė, Pakto šalis, įsipareigojo visiems jos teritorijoje esantiems ir jos jurisdikcijai pavaldiems asmenims užtikrinti Pakte įtvirtintas teises ir veiksmingas teisinės gynybos priemones, konstatavus pažeidimo padarymo faktą, Valstybė, Pakto šalis, per 180 dienų privalo informuoti Komitetą apie priemones, kurių ji ėmėsi Komiteto išvadai įgyvendinti. Valstybės, Pakto šalies, taip pat prašoma paskelbti šią išvadą ir ją išplatinti Valstybės, Pakto šalies, oficialia kalba.

## Priedas

### Atskiroji Komiteto narių José Manuel Santos Pais ir Yadh Ben Achour nuomonė

1. Apgailestaujame, kad negalėjome prisidėti prie kitų Komiteto narių jiems nustatant autorės teisių pažeidimą pagal Pakto 19 straipsnio 2 dalį.

2. Šioje byloje nagrinėjame teisėsaugos pareigūno, konkrečiai, prokuroro, įžeidimą. Byla susijusi ne su visuomenės veikėju ar politikoje dalyvaujančiu asmeniu, o su teisėsaugos pareigūnu, dalyvaujančiu teismo procese. Daugelyje šalių ši byla būtų traktuojama kaip nepagarba teismui arba nepagarba teisėsaugos pareigūnui, atliekančiam savo funkcijas. Todėl šiuo atveju padarius išvadą, kad pažeista Pakto 19 straipsnio 2 dalis, deja, gali būti paskatintos netinkamos interpretacijos, ypač tokiais laikais, kai daugelyje šalių teismų sistema jau ir taip griežtai kritikuojama arba kenčia nuo pernelyg didelio kišimosi į teismų veiklą. Komitetas, užuot prisidėjęs prie teismo autonomijos ir nepriklausomumo išsaugojimo, t. y. užuot užtikrinęs deramą pagarbą teisėjams ir prokurorams ir palaikydamas įstatymo viršenybę, priimdamas šią išvadą juda kita linkme.

3. Daugelyje teisinių sistemų prokuroras kartu su teisėjais yra teisminės valdžios narys, veikiantis visuomenės vardu ir jos interesais.

4. Jungtinėje Europos teisėjų konsultacinės tarybos nuomonėje Nr. 12 (2009) ir Europos prokurorų konsultacinės tarybos nuomonėje Nr. 4 (2009) (toliau – Bordo deklaracija) nustatyta:

„3. Tinkamas skirtingų, bet papildančių vienas kitą teisėjų ir prokurorų vaidmenų atlikimas yra būtinas, siekiant užtikrinti teisingą, nešališką ir efektyvų teisingumo vykdymą. Teisėjai ir prokurorai turi būti nepriklausomi atlikdami savo funkcijas ir būti ir atrodyti nepriklausomi vieni nuo kitų.

<...>

6. Teisės normų, o ten, kur galioja, ir diskrecinės valdžios, patraukiant baudžiamojon atsakomybėn, įgyvendinimas ikiteisminio tyrimo metu reikalauja, kad prokuroro statusas būtų užtikrintas įstatymu aukščiausiu lygmeniu, panašiai kaip teisėjo. Priimdami sprendimus prokurorai privalo būti nepriklausomi ir autonomiški, o savo funkcijas atlikti sąžiningai, objektyviai ir nešališkai.“

5. Be to, Bordo deklaracijos aiškinamajame rašte nurodoma:

„10. Valstybinio kaltintojo tarnybos nepriklausomumas yra būtina sąlyga teismų sistemos nepriklausomumui. Prokuroro vaidmuo ginant ir saugant įtariamųjų, kaltinamųjų ir nukentėjusiųjų žmogaus teises geriausiai gali būti atliekamas ten, kur prokuroras, priimdamas sprendimą, yra nepriklausomas nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios ir kur skirtingų teisėjų ir prokurorų vaidmenų yra tinkamai laikomasi. Demokratijoje, pagrįstoje įstatymo viršenybės principu, įstatymas yra valstybinio kaltinimo pagrindas (Deklaracija, 3 paragrafas).

<...>

27. Prokurorų nepriklausomumas yra būtinas tam, kad jie galėtų atlikti savo misiją. Tai stiprina jų vaidmenį valstybėje, kurioje veikia įstatymo viršenybės principas, ir taip pat garantuoja, kad teisingumo sistema veiks sąžiningai ir efektyviai ir visi su teisminės valdžios nepriklausomumu susiję privalumai bus įgyvendinti (Deklaracija, 3 ir 8 paragrafai). Taigi panašiai kaip ir nepriklausomumas, užtikrinamas teisėjui, prokuroro nepriklausomumas nėra privilegija ar prerogatyva. Tai sąžiningo, nešališko ir efektyvaus teisingumo, kuris gina teisėtus viešuosius ir privačius interesus, garantija.

<...>

34. Teisėjo ir prokuroro nepriklausomumo principas yra neatskiriamas nuo įstatymo viršenybės principo. Teisėjai, kaip ir prokurorai, dirba bendram visuomenės

ir piliečių, kurie nori, kad visais aspektais būtų garantuojamos jų teisės ir laisvės, interesui. Jie veikia ten, kur labiausiai pažeidžiamos žmogaus teisės (asmens laisvė, privatumas, nuosavybės apsauga ir kt.) ir kur jos reikalauja didžiausios apsaugos.“

6. Konsultacinės Europos prokurorų tarybos nuomonėje Nr. 9 (2014) dėl Europos normų ir principų, susijusių su prokurorais (toliau – Romos chartija), teigiama:

„V. Priimdami sprendimus prokurorai turėtų būti autonomiški ir savo pareigas atlikti neveikiami išorinio spaudimo ar įsikišimo, laikydamiesi valdžių atskyrimo ir atskaitingumo principų.“

O Romos chartijos aiškinamajame rašte nurodyta:

„36. Šalys privalo užtikrinti, kad prokurorai galėtų atlikti savo funkcijas be jokios baimės, trukdžių, persekiojimo, netinkamos įtakos ar nepagrįsto patraukimo civilinėn, baudžiamojon ar kitokion atsakomybėn.“<sup>1</sup>

7. Europos prokurorų konsultacinės tarybos nuomonėje Nr. 13 (2018) dėl prokurorų nepriklausomybės, atskaitomybės ir etikos taip pat aiškinama prokurorų nepriklausomybės samprata:

„15. „Nepriklausomumas“ reiškia, kad prokurorai yra saugomi nuo neteisėto kišimosi į jų pareigas, siekiant užtikrinti visišką įstatymų ir įstatymo viršenybės principo laikymąsi ir jų taikymą; jiems taip pat nėra daromas joks politinis spaudimas ar jokia neteisėta įtaka.“

8. Šioje byloje Komitetas nustatė, kad, autorę nuteisus, buvo apribota jos teisė į saviraiškos laisvę (8.2 punktas), tačiau laikėsi nuomonės, kad ribojimas buvo numatytas įstatymo, kaip apibrėžta Pakto 19 straipsnio 3 dalyje (8.4 ir 8.5 punktai). Komitetas taip pat pripažino, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 290 straipsniu buvo siekiama užtikrinti, jog prokurorai būtų apsaugoti atlikdami savo specialias funkcijas, taip prisidedant prie visuomenės pasitikėjimo teisingumo vykdymu išlaikymo. Todėl šią nuostatą galima pateisinti kaip skatinančią teisėtą tikslą saugoti viešąją tvarką (8.7 punktas), į kurią patenka ir pagarba teisėjams ir prokurorams.

9. Nepaisant to, Komitetas padarė išvadą, kad autorės teisių apribojimai buvo neproporcingi ir todėl negalėjo būti pateisinami pagal Pakto 19 straipsnio 3 dalį. Mums sunku suprasti šią išvadą – manome, kad ji tiksliai neatspindi šios bylos faktų.

10. Komitetas pripažįsta (8.10 punktas), kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nuosprendžiu nuteisė autorę ne už tai, kad ji išreiškė kritiką prokurorams, bet už tai, kad ją išreiškė įžeidžiamai. Tačiau Komiteto pateiktas vertinimas šiuo atžvilgiu nėra visai teisingas. Iš tiesų Valstybė, Pakto šalis, teigia, kad vidaus teismai išsamiai išanalizavo bylos aplinkybes ir kai kurių autorės komentaro dalių net neįtraukė į vertinimą, nes jos buvo neaiškios arba neįžeidžiančios. Todėl šios komentaro dalys negalėjo būti laikomos nusikaltimo, numatyto Baudžiamojo kodekso 290 straipsnyje, požymiais (4.5 punktas). Be to, vidaus teismai, nors ir pripažino išraiškos formų svarbą skatinant viešąsias diskusijas apie visuomenės veikėjus ir viešąsias įstaigas, vis dėlto nusprendė, kad autorės teiginiai neprisidėjo prie viešų diskusijų, o įžeisti prokurorai negalėjo būti laikomi viešaisiais asmenimis ar politikais (taip pat žr. 6.2 punktą). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuo klausimu pažymėjo, kad vieša kritika gali ir turėtų būti reiškiamą nevarojant kraštutinių, įžeidžiančių žodžių, neprisidedančių prie viešosios diskusijos plėtos ir keliančių grėsmę sklandžiam pareigūnų darbui, garbei ir orumui. Šiuo atžvilgiu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad autorė nuteista ne už

<sup>1</sup> Taip pat žr. Ekspertų komiteto išvadą dėl prokuratūros vaidmens baudžiamosios justicijos sistemoje, „Prokuratūros vaidmuo baudžiamosios justicijos sistemoje“, Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos *Rec (2000)19* 11 punktą; Europos generalinių prokurorų konferencijos dokumentą „Europos gairės dėl prokurorų etikos ir elgesio. Budapešto gairės“ (2005 m.), I ir II gaires; Jungtinių Tautų „Prokurorų vaidmens gairės“ (1990), 4 punktą; Tarptautinės prokurorų asociacijos, „Profesinės atsakomybės standartai ir pagrindinių prokurorų pareigų bei teisių nustatymas“ (1999), 1 dalį, 6 punktą; Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo tarnybos, „Prokurorų statusas ir vaidmuo. Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo tarnybos ir Tarptautinės prokurorų asociacijos vadovas“, *Criminal Justice Handbook Series* (New York, 2014).

tai, kad kritikavo prokurorus, o už tai, kad kritiką išreiškė įžeidžiamai. Sutinkame su šia Lietuvos teismų išvada.

11. Komitetas taip pat atsižvelgė į tai, kad pateikta tik sutrumpinta autorės žodžių versija ir nebuvo pateiktas joks kontekstas, kuriame tie žodžiai buvo ištarti, todėl visas jos pareiškimas atrodė dviprasmiškas (8.10 punktas). Nesutinkame su šia išvada.

12. Sutrumpintą versiją pateikė pati autorė ir ji netgi nurodo savo teiginio kontekstą (2.1 punktas): Lietuvoje jai iškeltos trys baudžiamosios bylos dėl kaltinimų terorizmu, t. y. sunkiu nusikaltimu<sup>2</sup>. 2011 m. kovo 24 d., vykstant teismo posėdžiui vienoje iš šių bylų, prokuroras teismo paprašė paskirti autorei suėmimą<sup>3</sup>. Per teismo posėdžio pertrauką autorė davė televizijos reporteriui interviu, kuriame apkaltino prokurorą nusikaltimais, žmonių žudymu ir nusikalstamu elgesiu.

13. Autorės teiginys, priešingai, nei tvirtina Komitetas, vargu ar gali būti vertinamas kaip paprasčiausia spontaniška reakcija. Autorei jau buvo iškeltos trys baudžiamosios bylos dėl kaltinimų terorizmu ir, kaip teigia Valstybė, Pakto šalis (4.2 ir 4.6 punktai), interviu, per kurį ji pateikė savo komentarą, buvo plačiai transliuojamas didžiaisiais to meto komerciniais televizijos kanalais, todėl komentaras pasiekė neribotą žmonių skaičių, o autorės teiginiai buvo melagingi. Numanomi procesiniai pažeidimai, kaltinimų ir bausmių rimtumas ir bylos sudėtingumas negali pateisinti to, kad kaltinamoji įžeidė valstybės tarnautojus, atsakingus už jos baudžiamąją bylą. Nepaisant to, vidaus teismai tinkamai atsižvelgė į tai, kad autorė, reikšdama nagrinėjamą komentarą, galėjo būti veikiami didelės įtampos.

14. Kita vertus, tai ne pirmas autorės teistumas<sup>4</sup>, nes ji buvo nuteista už veikas, numatytas Lietuvos baudžiamojo kodekso 145 (grasėjimas nužudyti ar sukelti asmeniui sunkius sveikatos sužalojimus arba asmens terorizavimas) ir 290 (valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas) straipsniuose. Nustatyta, kad autorė prokurorui buvo išsiuntusi keletą žinučių, kuriuose jam grasino kūno sužalojimais. 2013 m. gegužės 8 d. autorė taip pat pripažinta kalta dėl to, kad pateikė melagingą informaciją apie nusikaltimus, kuriuos tariamai padarė keli valstybės pareigūnai (4.2 punktas). Taigi šioje byloje pateiktas autorės komentaras turi būti laikomas trukdančiu užtikrinti prokuroro integralumą ir nešališkumą atliekant savo funkcijas ypač jautrioje ir rimtoje baudžiamojoje byloje, turinčioje didelę įtaką visuomenei<sup>5</sup>.

15. Komitetas taip pat pabrėžia tai, kad autorei buvo paskirta baudžiamoji sankcija (bauda), kuri jai buvo „per didelė našta, atsižvelgiant į jos jauną amžių ir tuometinį nedarbą“ (8.10 punktas). Tačiau šioje išvadoje apie autorės nedarbą neužsimenama. Be to, kadangi kalbame apie Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 290 straipsnio taikymą, natūralu, kad paskirta sankcija bus baudžiamojo pobūdžio. Tačiau Valstybės, Pakto šalies, teigimu, paskirta bausmė (1 300 litų arba apytiksliai 380 eurų) buvo švelniausia sankcija už tokio pobūdžio nusikalstamą veiką, be to, artima minimaliai bausmei, numatytai atitinkamose įstatymo nuostatose (4.6 punktas). Kitose šalyse ta pati sankcija būtų buvusi laikoma paprastu administraciniu pažeidimu. Argumentas, kad baudžiamoji sankcija, kaip antai bausmė, turėtų būti laikoma „per didelė našta“ ir neskiriama, jei asmuo neįstengia jos sumokėti, kelia nerimą. Kaip dėl atgrasančio baudžiamųjų sankcijų poveikio? Šis argumentas čia ypač netinka, nes Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad bausmė gali būti pakeista viešaisiais darbais, jei asmuo nėra pajėgus ją sumokėti. Be to, ką apskritai gali daryti valdžios institucijos, jei joms net neleidžiama įgyvendinti atitinkamų Baudžiamojo kodekso nuostatų? Ar atitinkamas prokuroras turėtų pats pateikti civilinį ieškinį autorei? Mes taip nemanome.

16. Taip pat nesutinkame su argumentu dėl vėlesnio Baudžiamojo kodekso 290 straipsnio panaikinimo. Valstybė, Pakto šalis, paaiškino, kodėl padaryti pakeitimai (6.1 punktas). Tiek

<sup>2</sup> Tariamai autorę pasamdė Rusijos piliečiai, kad ji įvykdytų teroro aktą Maskvos karinėje bazėje.

<sup>3</sup> Prokuroro prašymą skirti autorei suėmimą Lietuvos apeliacinis teismas vėliau atmetė. Taigi autorės baimė nebuvo pagrįsta (žr. 9 išvados išnašą).

<sup>4</sup> Pati autorė pripažįsta, kad ji anksčiau buvo įkalinta (3.5 punktas).

<sup>5</sup> Lietuvoje prokuratūra remiasi teisėtumo principu: bet kuri nusikalstama veika, apie kurią pranešama, turi būti ištirta, todėl prokuratūra privalėjo pareikšti autorei kaltinimus pagal Lietuvos baudžiamojo kodekso 290 straipsnį.

Baudžiamajame kodekse, tiek Administracinių teisės pažeidimų kodekse buvo nuostatų, susijusių su viešąsias funkcijas atliekančių asmenų įžeidimu. Siekdamas suderinti šias nuostatas ir užtikrinti *ne bis in idem* principo reikalavimus, įstatymų leidėjas nusprendė abi nuostatas panaikinti ir sukurti vieną, unifikuotą nuostatą pagal Administracinių nusižengimų kodekso 507 straipsnį. Tačiau lieka faktas, kad tuo metu vis tiek galiojo Baudžiamojo kodekso 290 straipsnis, todėl prokuratūra privalėjo jį vykdyti, nes Lietuvoje vadovaujamasi teisėtumo principu ir visi nusikaltimai, apie kuriuos pranešta, turi būti ištirti.

17. Todėl šioje byloje būtume padarę išvadą, kad autorės skundas nėra pakankamai pagrįstas, o jei būtume nusprendę, kad skundas priimtinas, būtume padarę išvadą, kad Pakto 19 straipsnio 2 dalis nebuvo pažeista.

18. Šiuo klausimu gana daug pasako Komiteto sprendimas pripažinti nepriimtiniu toje pačioje sesijoje nagrinėtą kitą skundą (*X. prieš Australiją*, pranešimo Nr. 3580/2019). Šioje byloje Komitetas, nagrinėdamas pareiškimus, kurie buvo daug mažiau įžeidžiantys nei autorės byloje, padarė išvadą, kad, remiantis jam prieinama informacija, galima teigti, jog Valstybės, Pakto šalies, priimtoms priemonės buvo numatytos įstatymo ir skirtos teismų sistemos integralumui apsaugoti (tai – viešosios tvarkos elementas), o autoriui paskirta sankcija<sup>6</sup> buvo proporcinga profesiniam nusižengimui, dėl kurio autorius pripažintas kaltu.

---

<sup>6</sup> Kadangi autorius buvo teisininkas, jam pareikštas papeikimas už netinkamą profesinį elgesį ir paskirta savo lėšomis išklausti teisinės etikos kursą, išlaikyti egzaminą ir sumokėti baudas.